

KARAMAN - OĞULLARI HAKKINDA İKİ AĞIT

PROF. DR. FERİDUN NAFİZ UZLUK

1071 Malazgirt savaşından sonra Anadolu'ya gelen büyük Türk aşiretleri arasında Uğuz Türkmenlerinden Salur Kabilesi, Kınık boyundan oldukları söylenen Karaman-oğulları, büyük Alâeddin Keykubat günlerinde (616/1214 - 634/1236) Torosların Ermenek ile dolaylarına yerleştirilmişlerdir. Selçukluların tarihini yazan İbni Bibi gerek büyük, gerek bunun kısaltılmış Farsça tarihlerinde Karamanlıların dedelerini -Kamereddin ili dedikleri yerlerde- kömürcülük ettiklerini, daha sonra yol kesmeyi iş edindiğini yazmaktadır¹.

Tarihçi Cenabi (Mustafa)nın Karaman-oğulları'nın asıllarını Ermeni göstermesi, hiçbir asla dayanmamaktadır². Çünkü eğer böyle olsa idi, İbni Bibi, onların kömürcülüğünü yazdığı gibi bu durumlarını da belki daha küçültücü, daha alçaltıcı sözlerle yazardı. Bir tek tanıkla bir aşiretin başında bulunanları kötülemek hakka, insafa uymaz. Bundan ötürü Cenabi'nin ileri sürdüğü bu iddia yerinde değildir.

Anadolu'da, Selçuklulardan sonra kurulan beylikler arasında en güçlüsü, Osmanlılardan sonra Karaman-oğulları idi. Kendilerini Selçukluların mirasçısı diye tanıtıyorlardı.

¹ ۰۰۰ چون اولاد قرامان که پدرایشان درابتداء حالت ازفحامان ترکمانان نواحی ارمن بود، که بقمرالدین معروفست و همواره از آن کوهها بلارنده فحم «کومور» کشیدی وقوت عیال و اطفال مرتب داشتی دروقت فترت بایجو درسنه ۶۵۲ انتهاز فرصت نمود و با انباء جنس خود بحرامی کری و راهزنی آغاز کرد و از پیاد کی بسواری رسید.

² Cenabî Mustafa, III. Murad devrinde yaşamıştır. Arabça 2 cilt olarak yazdığı tarihinin adı العلیم الزاخرفی احوال اوائل والاواخر. İstanbul kitaphıklarından N. Osmani No. 3099, 3100., Aşir Ef. No. 608. Kısaltılmış çevirisi için Bk. N. Osmani No. 3097.

Hammer, J. v. Tarihi, Âtâ Bey çevirisi. c. 1., s. 237 : "Rum Selçuklularının büyük padişahi Alâeddin zamanında - Ermeni kavminden olduğu halde - Şeyh Baba Elyas'ın (Cenabî 213) en mutaassıp taraftarları sırasına geçmiş olan Nur Sofî (Cenabî 213) Konya'ya gelip yerleşmişti."

Görülüyor ki Hammer, bu Ermeni'den dönmelik işini benimsiyor. Halbuki, İbni Bibi gibi o zamanı iyi bilen, Karamanlılara düşman olan bir kimse, bundan söz açmıyor da ondan 300 yıl sonra gelen Cenabi'nin kaynağı bilinmiyen tek iddiasını kabul ediyor. Uzluk.

Başta Gazneliler olmak üzere diğer Türk hükümetlerinin, bu arada büyük Selçuklularla Anadolu Selçuklularının Farsçayı devlet dili olarak kullanmaları, Türk dilinin zararına olmuş, güzel dilimiz yabancı sözlerin etkisi altında kalmıştır.

Karaman-oğlu I. Mehmet Bey 10 Zilhicce 675/13 Mayıs 1277 yılında Cimri ayaklanması dolayısıyla Konya'yı ele geçirerek Türk dilini resmî devlet dili kabul ettirmek için dellâllar ünletti, etrafa fermanlar yazdırdı:

هیچ کس بعدالایوم دردیوان ودرکاه وبارکاه ومجلس ومیدان جز بزبان ترکی سخن نکوید. (Mufassal Selçukname, s. 696)

Şimdengeru hiç gimesne kapıda, divanda, mecaliste, seyranda Türki dilinden özge söz söylemesinler.

İmdi dil devrimlerinin en önemlisini Mehmet Bey yapmış, bu uğurda başını vermiştir.

Toros dağlarında Karaman-oğulları'ndan Varsak yahut Farsak Türkleri de oturmakta idi. Varsağı denilen bir ezğileri (besteleri) olduğuna göre halk musikisi bakımından ayrı önem taşır. Bulgardağı denilen yerlerde bu Türklerin oturdukları, ayrıca kendilerinin Hıristiyan, Ermeni inancında oldukları düşünülürse Karaman-oğlu konusu birçok yönlerden dikkatimizi çeker.

Bunların Babaîlere nisbeti olduğu hakkında *Şakayik* çevirisinde bulunan şu kayıt ile Karaman-oğulları'nın gerek bize kadar gelen rivayetler, gerek onların gelenekleri Babaî olmadıklarını gösterir ise de Karaman'ın babası Nure Sofi adında birisi olması dikkatimizi çeker. Herhalde bu yönden de incelenmeye değer.³

Osmanlı tarihlerine bakılacak olursa Karaman-oğulları hakkında yakışıksız sözler yazdıkları görülür. Halbuki daha I. Murat zamanında, Osmanlı Beyi'nin kendi kızını — adını bilmiyoruz, ancak Nefise Sultan diye söylenmektedir— 780/1378 yılında Karaman-oğlu Ebülfeth Alâeddin Bey'e verdiğine göre bunun, tarihçilerin yazdığı gibi olmaması icabeder. Böylelikle Karaman-oğlu II. Mehmet Bey Osmanlıların kızından doğduğu gibi bu zatın oğlu II. İbrahim Bey'e de II. Murat bacısı, Çelebi

³ Şeyh Muhlis Baba ki Yunan'da (Anadolu'da) 6 ay padişah olduktan sonra Baba İlyas'ın sofilerinden Nürettin sofî'nin Karaman adlı 5 yaşında bir oğlunu Yunan tahtına iclâs eyledi (*Şakayik* çevirisi, İstanbul, 1268/1852 s. 23) deniyorsa da bunlar nihayet rivayetten ibarettir, elimizdeki tarihlerde böyle bir bilgi yoktur. Ancak Nürettin-i Sofî'nin yahut Nure Sofî'nin Karaman'ın babası olduğu böylece de anlaşılacaktır.

Mehmet'in kızı İlaldı hatunu nikâh etmesi, bundan İbrahim Bey'in 7 oğlunun doğması; Mehmet Bey'in Karaman Bey adındaki oğluna yine II. Murat'ın, adını bilmediğim kız kardeşini verip kendisine Çermen sancağını bağışlaması⁴ çok mânalıdır.

Karaman-oğullarının Osmanlılara kız verdiklerine dair tarihler hiçbir bilgi vermezler.

Karaman-oğullarının mimarlık anıtları da diğer beylerin yapıtlarından daha başka bir özellik, bir başka güzelliktedir. Paralarının üzerindeki yazılar, onların istifleri de ayrıca gözümüzü çekmektedir.

Bilime verdikleri değer, Selçuklular zamanında açılmış olan bilim yuvalarını devam ettirmek suretiyle gösterdikleri dikkat, kendileri tarafından da medreseler, Kur'an okunması, ezberletilmesi için Darülhuffaz denilen yerler, köprüler, tekkeler, zaviyeler, su tesisleri, hamamlar, imaretler meydana getirmişler ki öğülmeye değer.

250 yıla yakın süren hükümetleri sırasında Orta Anadolu'nun onarımına büyük önem vermişler, bunların kahntıları zamanımıza kadar yaşamıştır.

Karaman-oğullarında, diğer Türk hükümetlerinde olduğu gibi memleket Bey ailesinin mülkü sayılır, en büyük kardeş merkezde oturur, diğer kardeşlerle bunların çocukları yaşlarına göre bellibaşlı şehirlerde Valilik ederlerdi. Zenginliyen, çerisi çoğalan oğul, emmisine yahut babasına karşı gelir, asker çeker, kanlı boğuşmalar olurdu. Bunları çok defa ya komşu beyler, daha çok da Osmanlılar, kışkırtılar, memleket ve halk, kan, ateş içinde kalır, ölen büyüğün yerine birisi hükümdar olur, diğerlerine komşu beyler kızlarını verirler, fakat buna karşı o dolayların en iyi kalelerini, şehirlerini uzun yahut kısa süreli olarak o hükümete bırakırdı.

Halk eski alıştıkları hükümet yerine yeni gelenden hoşnut kalmaz, şikâyetler başlar, yıllar geçip zaman gelince verilen yerleri istediklerinde,

⁴ Karaman Bey'in mezarı Edirne'de Darülhadis Medresesi bahçesinde olup mezarın baş ve ayak uçlarındaki mermerlere kazılmış kitabesi şöyledir.

انتقل من دارالفنا الى دارالبقا في جوار ارحم الراحمين المرحوم المغفور السعيد
الشهيد قرمان بك بن محمد بن قرمان تاريخ سنة ستة وسبعين وثمانمائة ٨٧٦

Buna göre Karaman-oğlu II. Mehmet Bey'in oğlunun adı da Karaman'dır. Çocukları olup olmadığı bilinmemektedir. (Karaman-oğulları hakkında taşlara kazılmış belgeler "Vesaik-i Mahkûke", Halil Ethem, Osmanlı Tarih Encümeni Mecmuası, s. 877, sayısı 14)

Osmanlı tarihçileri küplere binerler, nankör, ekmeksiz, kendisine edilen iyiliği bilmez gibi sözlerle Karaman-oğullarını kötülerlerdi.

Selçukluların olduğu kadar Anadolu Beyliklerinin de hayatlarına işbu kardeş kavgaları son vermiştir. Bundan ötürü Osmanlılar kardeşlerini, hattâ oğullarını, babalarını boğdurup öldürmekten başka çare bulamamışlardır. Bu bir yandan iyi olmamış, fakat öbür yandan Osmanlı devletinin uzun yıllar yaşamasını hazırlamıştır.⁵

*

Karaman-oğulları'ndaki Edebiyat çalışmaları hakkında bildiklerimiz de çok fazla değildir. Lâtîfî tezkiresi ile Sehi Bey tezkiresindeki bilgilerle, Eğirdirli Hacı Kemal'in tek yazması Beyazıt Genel Kitaphıında bulunan *Camiünnezair*'deki manzumelerden ibaret kalmaktadır. Vakit vakit kıyıda bucakta kalan bazı antolojilerde Karaman-oğulları ülkesinin şairlerine rastlanmaktadır.

Babası II. Mehmet Bey'in Antalya önündeki şehit düşmesinden sonra⁶ 27 Safer 826 /10 Şubat 1423 Salı günü aynı yerde II. İbrahim Bey dedelerinin sekisine oturmuştur. İbrahim Bey'in 868 yılında öldüğü Karaman'daki İmaret yanında bulunan türbesinde şimdi çalınmış olan kabir taşında kazılı olduğuna göre tam 41 yıl hükümdarlık etmiş oluyor.⁷

⁵ *Kanunname-i Muhammedî* (Tarih Encümeni Mecmuası, sayı 14, s. 27) şöyle der : Ve her kimesneye evlâdımdan saltanat müyesser ola, karındaşların nizamı alem için katletmek münasıptir ; ekser ulema dahi tecviz etmiştir; anımla âmil olalar.

⁶ Karamanoğlu II. Mehmet Bey'in ölüm yılı kesin olarak belli değildi. Ayasofya Kitaphıında bulunan 945 no. lu bir kitabın üstünde şöyle bir kaydı, üsdat Süheyl Ünver haber verdi. Farsça olan bu ibarenin Türkçesi şöyledir : Sultan oğlu Sultan Karamanoğlu Alâeddin oğlu Mehmet, Tanrı düğelisine rahmet etsin, dünyadan 27 safer 826 salı günü göçtü; Antalya mevkiinde. Bu, 10 şubat 1423 milâdi yılına rastlar. Bu yazıların altında "Emîrlerin ve zamanın Meliki Ebrarın iyisi Karamanoğlu Alâeddin oğlu Mehmet oğlu İbrahim Bey culus etti. Devleti devamlı, ömrü uzun olsun, bildirilen bu tarihte".

⁷ Karaman-oğlu II. İbrahim Bey 868/1464 yılında Kavale kalesinde ölmüş, cesedi Karaman'a götürülerek sağlığında yaptırmış olduğu imaretin bitişiğindeki türbeye gömülmüştür. Kabir taşında:

(1) آه الموت (2) انتقل من دارالفنا الى دارالبقا (3) المرحوم المغفور السعيد الشهيد

(4) ابراهيم بن محمد بن قرمان سنة ثمان وستين وثمانمائه ٨٦٨

yazısı vardır. Halil Ethem Bey'in Şehbal dergisinin Mart 1327/1911 tarihli 36 sayısında *Millî Eserlerimiz Nasıl Mahvoluyor* başlıklı değerli yazısında bu türbede bulunan 3 sandukanın kazmalarla tahrip edildiği eski, yeni durumlarını gösteren resimlerin yan yana görülmesinden anlaşılıyor. 16 yıl önce -bu yetmez gibi- İbrahim Bey'in başındaki taşı bile çalmaları, şair Eşref'in: "Fatiha ben istemem tek çalmasımlar

Şairler tezkiresi sahibi Lâtîfî, verdiği hükümler, ileri sürdüğü düşünceler bakımından kendi çağının, hattâ ondan sonra gelen devirlerin sayılı eleştirmenlerinden birisidir. Konya'lı Nizamî'den söz açtığı yerde şöyle yazar :

“Şeyhî'nin (Kütahyalı) şiirleri ile Ahmet Paşa'nın gazelleri o zamana kadar rağbette, revaçta idi. Nizamî zuhur ettikten sonra bunların, eski şairlerin, şöhret pazarına kesat verip rağbet yüceliğinden düşürdü; Anadolu'da eskiden gelip geçen şairlerin kendi zamanına gelinceye kadar gazel tarzında diğerlerine üstün gelip devrin nükte anlayanları eski şairlerden ziyade Nizamî'nin şiirlerine rağbet edici olmuştu. Tabiatının kuvveti, kabiliyetinin genişliği ile az zamanda çok kemale kudret bulmuş, şiirdeki şöhretini de her yerde ün salan, parmakla gösterilen olmuştu. Hattâ Nizamî'yi; Merhum Mahmut Paşa Fatih Sultan Mehmet'e, Nizamî'nin nazmındaki güzel tabiatını, şiirden fazla daha birçok marifetleri olduğunu da tarif ederek şiir yönünden de Ahmet Paşa'ya üstün tutunca Sultan Mehmet, onu görmeyi arzu ederek kutlu eşîğine davet etti. Rahmetli Nizamî dahi Ahmet Paşa'ya üstün

taşımı” mısraına rahmet okutturması, memleketimizdeki türbelere, mezarlara, ne kadar saygısız olduğumuzu gösteriyor.

İbrahim Bey'in 7 tane oğlu olduğu için kendisinde büyük bir erkeklik gücü olduğuna inanan halk, özellikle yeni gelinler, boy abdesti alarak yanlarında yaşlı hanımlarla birlikte bu türbeye gelip İbrahim Bey'in ruhuna 3 İhlâs bir Fatiha okuduktan sonra rahmetli Beyin kabir toprağından yalamaktadırlar. Aradan geçen 500 yıl içerisinde bu devamlı toprak yalaması, mermer hamurundan yapılmış olan kabrin baş ucunda ay şeklinde çukur meydana getirmiştir. İbrahim Bey'in erkeklik gücünü artırmak için kendi çağının hekimlerinden Karamanlı Mahbub oğlu Hekim Beşir Çelebi, “*Mecmuatül-Fevait* (faydalar mecmuası) adıyla Türkçe büyük bir Tıp kitabı yazıp Karaman padişahına sunmuştur. İbrahim Bey'in o kitaplarda yazılı ilâçları kullandığını bildirmesi ve 7-8 oğluna karşı bir de kızı olması halkta böyle bir inanç meydana getirmiş olup taze gelinleri çocuklarının erkek olmasında İbrahim Bey'in mezar toprağında bile kudret olduğuna inandırmıştır. Paris'teki Bibliothèque Nationale'de bulunan adı geçen Tıp kitabı (Supplement Ture No: 234) mikrofilme aldırılmıştır; bu film,, Ankara Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Enstitüsünde bulunmaktadır. Başka yazmasına dünya kitaplıklarında, Türkiyede içerisinde olmak üzere, tesadüf edemedim.

İbrahim Bey öldüğü zaman şöyle bir kıt'a yazmışlar :

Emr geldi çün Karaman Hamna
Verdi ruhu ram olup rahmanına
Şahlardan ben de tarih istedim
Didiler rahmet o âdil canına

Bu kıt'anın, Fatih kütüphanesi No: 3335'de kayıtlı kitabın kapağında görüldüğünü üsdâd Süheyl Ünver haber verdi.

gelmek amacı ile Kasır Kasidesine Lâl, Güneş matlağlı kasidelerine, 7 tane makbul gazeline, ince dikkatler, nadir sanatlarla nazireler söyleyip maksadı tarafına yani İstanbul'a doğru giderken yolda ölmüştür" demektedir.⁸ (*Lâtîfî Tezk.* İstanbul, İkdam Mtb. 1314/1898, s. 337/38.)

44 yıl önce okuduğum bu ibaredeki bilmeceyi çözmek için kimlere sormamıştım. Öyle ya Ziya Paşa *Harabat*'ında (c. 1, s. 1.)

Eslâfda Ahmed-ü Necati
 Âvare-i Dilşikeste Zâti
 Türkî suhane temel komuşlar
 Gerçi temeli güzel komuşlar
 İtmekle lisanımız tagayyür
 Ol şiveyi güç bize tasavvur
 Mazmunları gerçi pek metindir
 Elfazı da ol kadar çetindir

demiyor mu? Türk diline Ahmet Paşa'nın, Zâti'nin, Necâti'nin temel koymadığı artık bugün bir gerçektir. 1291/1874'de basılan *Harabat*'larla aramızda 90 yıllık bir süre var. Bu, o zamanın inancıdır.

Peki ama nasıl oluyor da Mahmut Paşa gibi hem şair, hem de şiiirden, edebiyattan anlıyan bir kişi Konya'lı genç Nizamî'yi, üstat diye ün almış Ahmet Paşa'ya üstün tutar.

Bütün bilgiler gibi şiiir de, güzel sanatlar da kendinden yıllarca önce işlenmiş, üstünde çalışılmış bir emekle gelişir.

Eğer Nizamî, Ahmet Paşa'dan daha büyük bir şair ise, o halde Nizamî'den önce Konya ile dolaylarında başka büyük şairlerin yetişmiş olması, onların kalemleri, gönülleri, dilleri ile incelmış, güzelleşmiş bir Türk dilinin bulunmuş olması gerektir.

Ancak böyle bir ortamda şiiir, güzel sanatlar ileri gider.

Konya'nın yetiştirdiği bu şairler acaba kimlerdir?

Türk'lerin garip bir tutumları vardır ki milletimizin aleyhine olmaktadır: Devrin istediği şeyleri övmek, yasak ettiği şeyleri yermek. Meselâ müslümanlığı kabul etmemizden sonra, eski Türk geleneklerini, kopuzlarla çalınıp çağrılan bir çok şiiirleri, deyişleri, ezğileri büsbütün unutmaklığımız gibi.

Acaba Karaman-oğulları zamanında başka büyük şairler vardı da onlar bu ülkenin Osmanlıların eline 872/1468 'de düşmesi üzerine birer

⁸ Bir anlatışa göre Konya'dan İstanbul'a giderken yolda -padişahın yanında ün kazanacağından korkanlar tarafından- zehirlettirilmişlerdir.

köşeye mi atılmış, sahipleri yazdıklarını saklamıya mı mecbur tutulmuştur?

Konya'nın Alâeddintepesi'nde bulunan büyük camii, 1300/1883 yıllarında harap olmuş, eski padişahlardan Sultan Alâeddin Keykubat'ın camisinin tamiri için valinin İstanbul'a, Mabeyne yazdığı mektuplar cevapsız bırakılmıştır.

İbrada'lı olup Mithat Paşa'yı muhakeme eden kurulun başkanlığını yapmak gibi tarihin affetmeyeceği bir talihsizliğe uğramış olan Sururi Efendi; vezirlik rütbesi ile Konya valiliğine gelince bu ihtişamlı büyük camii'nin öğrenilmiş durumunu görmekle İstanbul'a yazılan mektupların müsveddelerini okuyup kendisi şöyle bir yazı yazmış :

Alâeddin adlı kişinin yaptırdığı cami harabeye dönmüş, tamiri için irade ricasında bulunulmuş. Cevabı gecikmemiş, cami tamir edilmiş, Konya'nın yüze gelenlerinden Âşar nazırı (Şimdiki Toprak Mahsulleri Ofisi gibi bir kurumdur) Mecidiye-oğlu Tahir Paşa'nın bu onarımı anlatan manzumesinde Abdulhamit'in, Sururi Paşanın, Tahir'in adları yazılı olduğu halde, Sultan Alâeddin'den ufak bir işaretin bile bulunmaması, sürüp gelen bu korkunun yaman bir örneği, acıklı bir tanığıdır. Dileriz ki milletimizi, tarihimizi, şerefimizi yok eden bu korkular, bu ürküntüler başımızdan def olsun.

*

Sehi Beyle Latifî tezkirelerini, Eğirdirli Hacı Kemal'in *Cami-al Nezâir* antolojisini kaç defa okuyarak Orta Anadolu'nun bu çağa ait edebiyatçılarını tanımak istemiştin. Sehi Beyde (s. 125) Kâmi diye bir şair ismi bulunuyor ki Şeyh Cemal Halife'nin akrabasındandır. Bu acaba Cemaleddin-i İshak mı? Öyle ise şeyhimiz 923/1517'de ölmüştür. Bir de Halvetiye ulularından şair Şeyh Cemalî var ki Mevlâna'nın *Mesnevi'sin*den, ulu Divanından başarı ile şiirler, gazeller çevirmiştir. Bunlardan meydana gelen bir yazma, özel kitaplığımdadır. Bu son kişinin ölümü 899 yahut 912/1507 dir. (M. Tahir: *Osmanlı Müellifleri*, c. 1, s. 51.)

Latifî tezkiresinde (s. 259) Fahhar adında Karaman-oğulları ile II. Murat zamanında yaşamış bir şair yazılıdır. Fahhar "فخار" mübalâğa ile kendini öven anlamına geldiği gibi, balçıktan düzülen çanak testi, bardak anlamına da gelmektedir. Fahharî "فخاری" çanak, çömlek, testi, bardak düzücü demek oluyor. (*Ahterî*, İstanbul 1310, s. 750). Bana göre bu zat testicidir, birçok şairlerimiz gibi meslekini mahlas olarak almıştır.

Lâtîfî, bizim çömlekçi şairin çok şiirleri, ilâhileri olduğunu söylüyor, ilâhileri ihtimal Yunus Emre yolunda yazılmıştır, ancak tezkire sahibinin getirdiği örnekler şairimizin kudretli, parlak şiirlerinden değil.

Karaman-oğlu İbrahim Bey'in Karaman (Larende) deki imaretinin vakfiyesinde tanıklık edenler arasında Mahmut oğlu Hızır diye bir şair var. (İsmail Hakkı Uzunçarşılı makalesi, *Bellekten*, sayı 1, s. 105).

*

Karaman-oğlu II. İbrahim Bey'in 868/1464 yılında ölümünden sonra cariyeden doğan en büyük oğlu İshak ile Osmanlı kızı İlaldı hatundan olma diğer 6 çocuğu arasında şiddetli bir kavga başgöstermiş, nihayet İshak'tan sonra en büyük oğlu Pîr Ahmet Bey, Fatih'in yardımı ile Karaman tahtına oturmuş, hattâ bunun için Kayseriye şehri bile kendisine verilmiş, lâkin 872 / 1466 yılında onun ayaklanmış olması ileri sürülerek Konya ile dolayları Osmanlı ülkesine katılmıştır.⁹

*

Âşıkpaşazade Ahmet Âşikî, tarihinde (İstanbul, 1332/1914 s. 170):

Padişah dahi Karaman'a yürüdü, Karaman-oğulları kaçtılar, Larende'ye vardılar, padişah dahi Konya'ya vardı, anı fethetti. Kavale'yi dahi fethetti.¹⁰ Yürüdü, Larende'ye vardı. Birbirleriyle tanıştılar, dahi Pîr

⁹ Kayseri' de şimdi İçkale denilen yerde büyük kapının üstünde iki satır halinde Farsça bir kitabedir. Klişesini fotoğraflar kısmında sunuyoruz. Anlamı şudur : "Padişah yüzüme bakıp buyurunca, Kayseriye kalesi onarıldı; o sultanın adı Muhammed Handır. Onun saadetli sarayı Bağdat şehri gibi şen olsun. Bendesî Pîr Ahmet'in eliyle bu yapı, bu kale kuruldu; eğer hicrî tarihi benden sorulursa 870/1466 yılıdır.

¹⁰ Kavale kalesi. Halk tarafından Gevele şeklinde söylenen, herhalde aslının Kavale olması icabeden bu kale, Konya'nın tam batı tarafındaki Takkelidağ'ın tepesinde idi. Paris'teki Bibliothèque Nationale'de tek yazması mevcut olup tarafımdan çevirmesi ile birlikte aslı bastırılan *Tarih-i Âl-i Selçuk der Anatoli* adını koyduğum eserin 36. sahifesinde de bu kale için şöyle denmektedir : Kavale kalesi büyük bir lokma olup Anadolu memleketlerinin kilididir.

جمال الدين و برادر سلطان سروان قونیه باتفاق نامه فرستادند که این کار که کردی، کار بزرگست، قلعه کواله لقمه بزرگست و کلید بمالک روم است. (s. 89)

Fatih Konya'yı aldıktan sonra burasını yıkıp öğrenleştirmiştir. Kazı yapılması gereken önemli bir yerdir. Önemli belgeler elde edileceğini sanmaktayım. Bu kalenin poyraz tarafında bir tepe daha vardır ki halk tarafından Karaburga denilmektedir. Bilindiği üzere Burg Almancada kale demektir. Anlaşılan bu söz Haçlılar seferi sırasında Almanlar tarafından konulmuş olduğunu, yahut onlar tarafından kale yapıldığını hatıra getirmektedir.

Ahmet kaçtı, Karaman sipahilerinden padişaha getirdiler, buyurdu, boyunların vurdular. Padişah, Mahmut Paşa'ya eyitti :

Turgut oğlunun kandalığın bil (nerde olduğunu öğren), dahi üzerine var dedi. Turgut dahi Bulgardağı'na kaçmışlardı. Mahmut Paşa haberlerin dahi aldı, üzerlerine yürüdü, bunlar dahi duyduklar, kaçtılar, Tarsus'a vardılar. Mahmut Paşa dahi yetip alabildiğini aldı, alınmayanı Tarsus vilâyetine girdiler. Padişah emretti kim Larenden İstanbul'a evler sürdüler, hem Konya'dan dahi sürdüler. Elhasıl bir nice ehl-i sanayiden Mahmut Paşa evler sürdü.

Vezir-i Rum Mehmet Paşa eydür :

Devletli sultanım! Mahmut'un sürdüğü evler, ekseri fakirlerdir, hem azdır dedi. Bu Rum veziri, İstanbul'un intikamını almağa gayet müştak idi kim ehl-i islâmı incide idi.

Sultan Mehmet dahi dedi :

Var imdi nice yazarsan yaz, seni göreyim dedi.

Elhasıl Larenden, Konya'dan ziyade evler almaktan muradı, ehl-i islâmın evlerin yakmaktı. Larendeyi şöyle yazdı kim Mevlâna Hüdavendgâr'ın oğlunu bile sürdü kim ol Emir Ali oğlu Ahmet Çelebidir.¹¹ Elhasıl Rum Mehmet, padişah emrinden ziyade evler sürdü. Âhir oldu kim Karamanoğlu ile barışır gibi oldular. Konya ile Kavale fetholarak vilâyetin hisarlarına er kodular. Berkittiler, gittiler. Karahisar'a (Afyon) çıktılar, padişah buyurdu, Mahmut Paşa'nın çadırını, otağını başına yıktılar, cephanesini kendi hayvanlarına yüklettiler, padişahın cephanesine kattılar.

Vezir Rum Mehmet'in evvelki şeytanlığı budur kim, Mahmut Paşa gibi tedbirli veziri, padişahın kapısından reddettirdi. Yani kim İstanbul'un acısını (intikamını) ala, hem bu seferin evvelinde kim Köprülü oğlu Mehmet Efendi kim kadıaskerdi; Rum Mehmet azlettirdi, Mevlâna Veliyüddin Vildan Efendi Kadıasker oldu.

Nazım

Sürüldü Mahmut Paşa kapıdan
Irak oldu o sevgili tapudan

¹¹ Ahmed Âbid Çelebi, Sultan Vele'd'in oğlu Şemseddin Emir Âbid Çelebi'nin oğlu Mehmet Çelebi'nin oğlu Mahmut Çelebi'nin oğlu Emir Ali Çelebi'nin oğlu Ahmed Âbid Çelebi'dir. Ahmed Âbid Çelebi kadıhıklarda dolaşmış, İstanbul'da ölmüştür. Hal tercemesi, Molla Cami'nin *Nefahatül-Üns* adlı kitabının Bursalı Lâmiû tarafından yapılan çevirisinde vardır. İstanbul, 1270/1853, s.

Varıp Has köyüne oldu mücavir
Halâs oldu toruk tapudan

Bap. –Anı beyan eder kim Vilâyet-i Karaman’a padişah tekrar leşker gönderdi kim o vilâyetin cümlesin zaptedeler, hem kimi gönderdiler.

Padişah, veziri Rum Mehmet’i gönderdi kim : Karaman-oğlunu var ol vilâyetten sür çıkar, dedi. Hem padişah kendi kullarından yoldaş koştı; Anadolu beylerinden bir nice sancak koştı. Rum Mehmet yürüdü, Larendeye vardı, mescitlerin, medreselerin yıktı. Şehrin avretini, oğlanını soydurdu üryan ettirdi, Larendeden vardı Ereğli’ye çıktı. Ereğlinin vilâyetini harap etti. Ol vilâyetin halkı eğitti :

Bu Allah Rasulünün vakfıdır, imdi sen bunu böyle harap ettin, ya Medine-i Rasül fakirlerine bu vilâyetten nafaka varmaz, sen Allah’ın Rasulüne ne cevap verirsin dediler. Bunun gibi söz diyenleri öldürdü. Andan sonra vardı Varsak vilâyetinde Öyüz Bey derlerdi, anın iline girdi. Karaman’dan haram kisbi (haksız olarak halktan toplanan malları) Öyüz Bey vilâyetinde taş arasında (dağlar arasında) döktü gitti. Varsak dahi geldi :

Bu komşumuz Karamanlı azığıdır, bu Rum Mehmet bunu bize getirdi, iyi keremli kişidir dediler.

Nazım

Fesat etti ziyade çarh-ı fâni
Döküle kanlar ola çok ziyarı
Bu ehl-i islâm içre döküle kan
Nicelerin gide dini imanı
Yıkıldı Karaman bozuldu iller
Bürüdü âlemi zulmün dumanı

Bap. –Anı beyan eder kim İshak Paşayı Hünkâr tekrar Karaman’a gönderdi, Karaman’da neyledi.

Hünkâr, İshak Paşa’ya emretti :

Sen var Karaman-oğlunu ilden çıkar dedi, İshak Paşa yürüdü, Larendeye vardı, andan sürdü İçel’e girdi. Karaman-oğlu kaçtı Uzun Hasan’a gitti, İshak Paşa Aksaray’a geldi, padişahın emir oldu: Aksaraydan ev sür İstanbul’a getir diye. İshak Paşa, padişahın emrini yerine getirdi, şimdiki halde Aksaraylı mahallesi kim vardır, İshak Paşa sürüp getirdiği halktır. (*Aşıkpaşazade Tarihi*, s. 173.)

Görülüyor ki, Osmanlılar, bütün zulümlerine rağmen Karaman memleketlerini ele geçiremiyorlar. Ahali Rum dönmesi yahut başka dinden İslâmlığa dönmüş İshak Paşa gibi zalimlerin yaptığı kötülöklere göğüs germeleri, sabır etmeleri, yurtlarını sevdiklerini, dünya nimeti için sevdiklerinden vazgeçmediklerini göstermesi bakımından Türkün büyük hasletini gösterir.

*

Şimdi *Karaman Tarihi* yazarı Şikâri'yi dinliyelim :

“Sultan Fatih Mehmet şehre kondu, Karaman-oğlu'nun saraylarını yıkıp yerine bir hisar yaptı ki her kulesi asumana erişirdi. Diledi ki şehri yakıp katliâm ede. Ulema icazet vermedi. İstanbul'u yeni almıştı, murat eyledi ki cümle halkı İstanbul'a süre. Defter ile şehrin içinden 31 bin müslüman evi, 7 bin kâfir sürgün eyledi. Andan geçip Aksaray'ı sürüp İstanbul'a götürdü. Tefsire muktedir 300 şeyh, vâız, müftü, âlim, âbit sürdü. Lâkin bunlar İstanbul'da sakin olmayıp 3 yıldan sonra kaçıp yine geldiler.

Sultan Mehmet gadaba gelip Ahmet Paşa'yı gönderdi. Gelip Laren-de'yi ateşe vurup, yakıp, yıkıp harap eyledi. 117 mahalle, 4 selâtin camiyi, 307 vakit mescidi, 29 hamam, 4 medrese, 7 hanikah (tekke) cümle harap edip koyun, kuzu sürer gibi oğlunu uşağını önüne bırakıp şeyh, ulema, fukara (derviş) feryat ederken 20-30 bin âdem Karadağ dibine celbedip kendisi, gözlerine karşı ol ziba (güzel, zarif) sarayları, köşkleri, Cami-i Sultan'ı, Cami-i Nizamşah'ı, Cami-i Kâş'i (Sırçalı), Cami-i Hasan Basri'yi, Cami-i Karamani'yi... cümle şehri yere beraber edip andan sonra dönüp 17 bin er ile bu denli fukaraları yayan olarak oğlu ile, uşağı ile döve döve sürmeye başladı. Gögez-oğlu bu zulmü görüp ağlaya ağlaya Bulgardağı'na çıkıp şehre olan zulmü şikâyet edip Karaman oğulları beyleri ile şöyle ağlaştılar ki cihan feryat ile doldu.

Gögez-oğlu eydir (söyler):

Şimdengirü bizim diriliğimizden ölmemiz yeğdir. 8 bin Bulgar'ın Senkendaz askerinin¹² cem edip 4 bin de Uğuzoğlu alıp 12 bin er ile ilgar

¹² Varsağın Senk Endazı, Toroslarda oturan Varsaklar yahut Farsaklar, savaşlarda sapan taşı atarlardı. Önceleri kendileri Ermeni dininde iken sonradan müslüman olmuşlardır. Farsaklar meşhur Nurettin-i Şehit'in ordusunda — Haçlılara karşı — göğüslerinde koca bir haç olduğu halde savaşmaları, dinin değil, dilin ne büyük önemi olduğunu gösterir.

edip ol gece halkın yattığı yere erişip ahirin göç zamanında Osmanlı askerini önüne alıp şöyle tig (kılıç) vurdular ki 8 bin âdem helâk oldu. Gedik Ahmet Paşa kaçıp, halkı döndürüp şehre getirdiler.

Kasım Bey (Karaman-oğlu) 7 bin er cem edip Larend'e'ye geldi. Ne gördü!.

Kanı (hani) ol mamur şehir, kanı ol ziba saraylar, taraf taraf çarşılar, pazarlar. Kanı Şah Alâeddin, Mehmet Hanın, Mahmut'un ziba köşkleri Kanı salâtin camileri cümle harap, yebap olmuş. Şehir kavmi beylerin görüp koyun kuzuya kavuşur gibi erişip, yürüşüp feryat ve fiğan asumana çıktı. (*Şikârî Tarihi, Konya Mecmuası*, s. 602 - 603)

Gerek Âşıkpaşazade'nin sözlerinden, gerek Şikârî'nin yürekler parçalıyan anlatışından anlaşılacağı üzere Rum Mehmet Paşa, Fatih'in İstanbul'da Rumlara lâyük görmediği ezayı, cezayı, Türklere yapmıştır. Ancak Fatih gibi adaletine, hoşgörülüğüne bütün dünyanın değer verdiği bir padişahın, kendi kanından, kendi soyundan gelen insanlara gözü önünde ceza verdirmesi, boyunlarını vurdurması, güzel Larend'e'yi yakıp, yıktırması aklın alacağı, gönlün inanacağı şeylerden değildir.

Karaman ili eski düzenliğini, eski güzel günlerini yitirince acaba şairler, ozanlar bu durum karşısında neler yaptı, neler söyleyip neler ırladılar. Aradan geçen 500 yıllık süre içinde ağlıyan gözler, inliyen sözler, göğnüyen gözler hepsi toprağa karışmış, söylenenler unutulmuş, yazılanlar korku ile bir yana atılmıştır. İşte bunlar arasında Muslu adında bir halk şairinin yazıp, sonradan Karaman tarihini iyi bildiği anlaşılan başka birisinin katkıları ile ortaya çıkan destan, Şikârî'nin yazdıklarını gerçekleştiriyor. Önce onu yazalım.

Karaman - Oğulları Hakkında Destan

Gedik Paşa geldi otag kuruldu
Karamanlıya nice sorgu soruldu
Boyunlara kalm zincir vuruldu
Gedik Paşa etme elden say bizi

Çoban ölür sürü kalmaz dağılır
Sarı inek sağ oldukça sağılır
Vezirleri yargılara çağrılır
Gedik Paşa sürme elden say bizi

Acep iller hep böyle mi bozular
Kara yazı hep böyle mi yazılır
Kişi sağken mezarı mı kazılır
Aman Paşa sürme elden say bizi

Kanı noldu Karaman'ın beyleri
Noldu acep yayaları seymeni
Kanı Farsak, Turgut oğlu Candarı
Gedik Paşa etme elden say bizi

Yeşil bayrak Karaman'dan söküldü
Çoluk çocuk sokaklara döküldü
Kale yandı, ahali sürüldü
Aman Paşa sürme elden say bizi

İmaretin kapanır mı kapısın
Örene mi dönecektir yapısın
Bunca hayrat hem türbesi hepisin
Gedik Paşa sürme elden say bizi

Rum Mehmet'in sayılır mı yaptığın
Görür müyüz bu zulümün bittiğin
Bire kâfir sana kalmaz ettiğin
Aman Paşa etme elden say bizi

Pîr Ahmet Bey ağlayuben ah ider
Kasım Beyle Uğuz-oğlu vah eder
Karaman mı yalnız günah eder
Gedik Paşa etme elden say bizi

Yurt kaygısı beter imiş bilene
Ağhyorsam inliyorsa kime ne
Diyemedim ağam, paşam gelene
Gedik Paşa etme elden say bizi

Bu illerin bülbülleri ötmesin
Ocakların tütünleri tütmesin
Çobanları sürülerin gütmesin
Aman Paşa etme elden say biz

Devre yıldız doğmuş, görmüş görenler
 Yere girmiş sultanlıklar sürenler
 Yazık olsun bu beyliği virenler
 Gedik Paşa etme elden say bizi

Bozulmasın kimselerin yuvası
 Yıkılmasın yurdu evi obası
 Çiğnenmesin köyü kenti ovası
 Aman Paşa etme elden say bizi

Âşık Muslu yurdun yıkık görünce
 Karaman'ın işi sona erince
 Destanını gözyaşıyla deyince
 Gedik Paşa etme elden say bizi*

(*) NOTLAR :

YARGI. Ceza mahkemesine götürülüp mahkeme edilmeğe denilir.

VARSAK yahut FARSAK. Toroslarda oturan Türk aşiretleri olup kendilerine mahsus musikide ezgileri varsagı diye meşhurdur.

TURGUT OĞLU. Karaman oğulları ile birlikte gelen bir Türkmen oymağı olup Karaman hükümetinde başvezirlik rütbesini almışlardır. İlgin, Kadınhanı, Karapınar civarında Turgutlu Aşireti diye hâlâ adları söylenir.

CANDAR. Silâhli asker komutanı olup Kastamonu hükümdarlarına Candar oğulları derlerdi.

YEŞİL BAYRAK. Karaman-oğullarının devlet bayrağı idi. Şair bunun söküldüğünü yana yakıla anlatıyor.

İMAETR. Karaman-oğlu II. İbrahim Bey'in Karaman'da yaptırdığı pek önemli bir hayrat yer olup, garip müslümanlar orada 3 gün bedava yiyip içerlerdi. Bilginler istedikleri kadar otururlar, yalnız kendilerine yemek verilmekle kalmaz, atlarına da arpa verilirdi. İmaretin yanında kurucusu İbrahim Beyle Alâeddin ve Kasım Beylerin mermer hamurundan yapılmış süslü sandukaları şimdi yıkık bir halde durmaktadır.

RUM MEHMET PAŞA. Adından da anlaşılacağı üzere, Rum dönmesidir.

Padişah Sultan Mehmet'e der: Devletli Sultanım, Mahmut Paşa'nın Karaman'dan sürdüğü evlerin çoğu yoksullardır, hem azdır. Bu Rum veziri İstanbul'un intikamını almağa gayet susamıştı kim ehl-i islâmı incitmek isterdi. Sultan Mehmet, dahi dedi, var imdi nice yazarsan yaz, seni göreyim dedi. Elhasıl Larenden'den (Karaman'dan), Konya'dan ziyade evler almaktan muradı ehl-i islâmın evlerini yıktırmaktı, Larenden'de'yi şöyle yazdı kim, Mevlâna Hudavendigâr'ın oğlunu bile sürdü, kim o Emir Ali Çelebi oğlu Ahmet Âbit Çelebidir.

Bu şiiri yazan şair Rum Mehmet'in yaptığı zulümleri iyi bildiği için ona (Bire kâfir sana kalmaz ettiğin) diye şiddetle hucum ediyor.

PİR AHMET BEY. İbrahim Beyden sonra Karaman tahtına oturdu, Konya'lı Şair Nizamî, Divanında Pîr Ahmet Bey'e uzun bir kaside yazarak över. O derecede ki

Konya'nın Aksaray şehrinde yatmakta olan, halk tarafından Baba Yusuf-i Hakiki adıyla anılan bir şair-sofi vardır ki babası Hacı Bayram'a Şeyhlik eden Musa-oğlu Kayseriyeli Hamidüddin-i Hâmid'dir. Yıldırım Beyazıt devrinde Bursa'da ekmekçilik yaptığı için Somuncu Baba adıyla şöhret bulmuş, Ulu Cami yapıldığında Emir Sultan'ın ricası üzerine ilk cuma va'zını o büyük camide, Fatiha süresini 7 suretle tefsir ederek bütün dinleyicileri şaşırtmış, mâna yüzünden sarhoş etmiştir.

Bu olay üzerine Bursa'lılar ekmekçi olarak tanıdıkları bir ustanın derin bilgisine, güzel anlatışına hayran kalarak birdenbire büyük bir ün, şan kazanması üstüne, şöhretten kaçarak Aksaray'a gelmiş, burayı ikinci vatan olarak seçmiş, hicretin 815. yılının Berat kandili gecesinde ölmüştür. 19.XI.1412

Niğde'de Mevlevihane içerisinde yatmakta olan XV. yüzyılın büyük gönül erlerinden Kemal Ümmi¹³ divanında uzun bir ağıt vardır. Onun birkaç bölümünü buraya aktaralım :

Kanı ol vâız-ı nâsîh
Hamîd-i Hacı vü sânih
Anın şerhini bu şârih
Bilün key muhtasar kıldı

büyük Selçuklu devletinin padişahlarından Tuğrul Bey ile Sencer Şahı onun sarayının kapısına kadar getirir. Bu pek mubalâğalı olmakla beraber iki hemşehrimizin sevgilerini göstermesi bakımından hoş karşılamak gerekir. Yoksa, Tuğrul Bey'le Sencer Şaha Hazret-i Mevlâna da saygı gösterdiğinden bizim saygımız pek yücedir.

KASIM BEY. Pîr Ahmet Bey'den sonra atalarının tahtına oturdu. 888 hicri yılındaki 1483 senesinin 18 şubatında öldüğü zaman Karamanlı şair Aynî'nin yazmış olduğu 102 mısralı ağıt, güzellik, içlilik bakımından büyük Bakî'nin Kanuni Sultan Süleyman'a yazdığı mersiyyeden daha güzeldir. Meğer insan sevdiğine böyle ağlarmış. (*Ağlarsa anam ağlar, gayrisi yalan ağlar*). Karaman ahalisinden ricamız 50 yıl önce kazmalarla parçalanan mermer hamurundan yapılmış bu güzel Karaman-oğlu eserini tahir ettirsinleri, sevgilerini gösterebilirler.

UĞUZ-OĞLU. Karaman-oğullarının vezirlerinden, Beylerindendir.

ÂŞIK MUSLU. Bu destanı yazan şairdir. Fakat sonradan Karaman-oğulları tarihini bilen birisi bu destana yeniden mısralar katmıştır.

¹³ Kemal Ümmi (İsmail Kemal Ümmi) Yunus Emre neş'esinde bir zat olup Karamanlıdır. Halvetiye yolunun büyük erlerinden Cemali Halveti'nin pîrdaşı ve Erzincanlı Mehmet Bahattin'den eğitim görmüştür. Şefkat شفق kelimesinin delâlet ettiği üzere 880/1475'te Karaman'da öldüğü yazılı ise de Niğde Mevlevihanesi'nin içerisinde merkadi vardır. Divanı çok içli gazellerle, şîirlerle doludur. Lâtîfi tezkiresinde ünlü Hurufî şâiri Nesimî ile arkadaşlığı olduğu yazılıdır. Ölüm yılına göre, çok yaşamış olduğuna inanıyoruz. Divanının bir nüshası Ankara Millî Eğitim Bakanlığı Kitaplığındadır. Başka bir yazması da Niğde Mevlevî şeyhinde idi.

Kemal Ümmi okur ağlar
 Anın mersiyyesin herbar
 Ne kim biz didik ol dindar
 Hezaran ol kadar kıldı

Nebinin hicretinden bil
 815 nci yıl
 Berat düşünde ol fâzıl¹⁴
 Bu menzilden sefer kıldı

Hiç oldu sanman ol Pîri
 Bilin diri dürür diri
 Dahi merhum şol şîri
 Ki meydandan hüner kıldı

Benim katğım :

Kemal Ümmi demiş sözü
 Okun, açın, kulak, gözü
 Huda erlerinin özü
 Hele bakın neler kıldı

Feridun, Molla Honkâre
 Ezelden bendedir yâre
 Ben âşıkım o didare
 Ki ana kerrüfer kıldı

*

Yusuf-i Hakiki'nin hal tercemesi, bu konudaki eserlerde bulunmamakla beraber Tahir Bey'in *Osmanlı Müellifleri*'nde (c. 1, s. 196) yazılıdır. Aksaray'da sıtma savaş hekimi olarak bulunduğum 1929-1932 yılları arasında Yusuf-i Hakiki konusu ile uğraştım. Tek yazması oğullarından Tahsin Efendide bulunan *Muhammediye* tarzında *Hakiki-name* (حقیقینامه) adlı iki büyük cilt manzumesi vardır ki rivayet edildiğine göre kızının eliyle yazılmıştır. Bundan başka Manisa kitaplığında *Muhabetname* (محببتنامه) adında 1296 numarada 3751 beyitli manzum bir başka eseri vardır. Bu son eser tarafımızdan mikروفilme aldırılmış, pozitifleri yaptırılmıştır.

¹⁴ Berat gecesı, Şaban ayının 15. günü olduğundan Milâdi hesapla 19 Kasım 1412 Cumartesi gününe rastlamaktadır.

Yusuf bu son eserini ne zaman yazdığını şu beyitlerle bildiriyor :

Bilin sitte semanun idisinde
 Saferde hams günü on ikisinde
Muhabbetname çün mektup oldu
 Yazan okuyan şevkiyle doldu
 Temam oldu vakit asr içinde
 Ki misli olmamıştır asr içinde
 O sultan-ı muhakkık can-ı Hakiki
 Buyurmuş bundan çok remz-i dakiki
 Kimin fehmi irer halî dürür bu
 Ki zire aşk eri kalî dürür bu
 Lisan-ı Tayrdır çün kim, efendi
 Süleyman anhya yine bu pendi
 Nasihatlar ki dimiş aynı hakdır
 Anı gûş etmeyen batıl kulaktır
 İşiden can kulağıdır bu sözü
 Şunun kim yok dürür gönlünde gözü
 Ne bilsin anlasın bes bu rumuzi
Muhabbetname'de dinen Künuzi
 Kelam-ı evliyadır bende âciz
 Kalır âkil olanlar çün acayiz
 Bu ahkar bende ki bunu yazandır
 Tefekkür bahrine dalıp yüzendir
 Ol ayak toprağı adın bilesiz
 Muhammet ibni Paşadır kılász
 Dua-yı hayr amn çün ey merdan
 Ola ki rahmet ide ana rahman
 Kitabet tarihinden ol azizin
 Vefatı bir yıl öndin gör temizinin
 Virise ad idemdi ne oluptur
 Diridir siz anı sanman ölüpdür*

* تمت بعون الله وحسن التوفيق والله الموفق والتوفيق
 كتبه العبد الضعيف النحيف الفقير الحقير المذنب الراجي الى رحمة الله تعالى احمد بن محمد بن
 احمد حاجي . . . بك عفى الله لي والديه واحسن اليها واليه والجميع المسلمين والمسلمات والمؤمنين
 والمؤمنات تاريخ سنة اربع وتسعون وثمانمائة ٨٩٤ من هجرة النبي عليه السلام والله اعلم
 والاحكم

Kitabın yazılma tarihi 894 yılı olduğuna göre bundan bir çıkınca 893/1488 kalır. Şu halde Baba Yusuf'un ölüm yılı hicrî 893 olur. Babası 815/1412 yılında öldüğüne göre o zaman Yusuf'un çok küçük olması icabeder. Herhalde öldüğünde 80 yaşını aşmış bir kişi idi. (Tahir Beyde ölüm yılı yazılı değildir)

Tahir Bey şairimizin babası yanında yatmakta olduğunu yazıyorsa da doğru değildir. Kendisi Aksaray'ın Şeyh Hâmid-i Veli mahallesinde özel bir türbede yatmakta olup çevresindeki mezarlıkta oğullarının, torunlarının kabir taşları vardır. Halbuki Şeyh Hâmit, Ervah denilen, Selçuklu hayır sahibi bir kadının yaptırmış olduğu binlerce hazır mezarın bulunduğu bir mezarlıktadır.

Yine aynı kitapta Beşiktaş'ta (şimdi Süleymaniye'de) Yahya Efendi kitaphğında Metaliül-İman (مطالع الايمان) adında Türkçe bir eser olduğunu haber veriyor.*

Hakikiname, Türk edebiyatının dil bakımından önemli bir anıtı olduğu halde henüz hiç tanınmamış olması büyük bir eksikliklerdir. İçerisinde kendi şeyhi olan Hacı Bayram hakkında Hacı Paşa diye öven şiirler gerçekten güzeldir. Biz bu iki cildi incelediğimiz zaman içerisinde Karaman-oğulları'na ait 2 nci cildin 288 inci varak'ında "Der arz-i niyaz ü şikâyet ez ahval-i vilayet" başlığı altında 13 beyitli bir manzume bulduk ki Karaman ilinin nasıl harap olduğunu anlatır. Yine o ciltte kaf harfinde ikinci bir manzume vardır ki burada da Karaman ilinin yıkıldığını dile getirmektedir. Biz önce birincisini yazalım.

Başlık : *Der arz-ı niyaz-u şikâyet ez ahval-i vilâyet*

Elinde Türk-ü Tatar'ın zebun olup Karaman

Yıkıldı serteser uş ser-nigûn olup Karaman

Diriğ zulm ile türlü cefa vü cevr çekip

İniler uş kamunun bağıru hun olup Karaman

* Süleymaniye Yahya Efendi bölümü 2974/1 de kayıtlıdır. 1-58 varaktır. Yazı nesih ve nesir olup dıştan 168×115, içten 120×80 milimetre. Kopye edilme tarihi hicrî 913'tür. Şöyle başlar :

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ . سِیَاسِ بِنِ قِیَاسِ رَافِعِ حِجْبِ وَهَادِیْ سِبْلِ اَوَّلِ پَادِشَآهٖ وَدُوْدِ كِهٖ
رِیَاضَتْ تَقْوَایِ ظَلَمَتْ حَسْبِ اِرْتِفَاعِنَهٗ وَاسْطَهٗ مِصْبَاحِ قِیْلَدِیْ

Sonu şöyle biter :

قَالَ عَلِیُّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ : مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ وَهُوَ قَائِمٌ فِي الصَّلَاةِ فَلَهُ كَلِّ حَرْفٍ خَمْسُونَ حَسَنَةً وَمَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فِي غَيْرِ صَلَاةٍ وَهُوَ عَلَى طَهَارَةٍ فِخْمَسٍ وَعَشْرُونَ حَسَنَةً وَمَنْ قَرَأَ عَلَى غَيْرِ وَضوءٍ فَعَشْرٌ حَسَنَاتٍ

Bu âsyab-ı belânın meğer-ki altında
 Düşüp dürür üğünür sanki un olup Karaman
 Ne çalkanır idüben bahr-i Kahr-i hak cümbüş
 Bu mevc-i fevc-i sekân bî- sükûn olup Karaman
 Eğerçi güvlese dinde bu hile kinde¹⁵.
 Ururdu lâfı kamû zû-fünun olup Karaman
 Ne meyl kaldı salâha ne kimse islâha
 Güler kulûp karardı ki tün olup Karaman
 Ne kaldı âlim-i âmil ne merd-i sahip-dil
 Bölünür uş yıkılır bî-sütun olup Karaman
 Biribirini yir oldu yıkıldı yir oldu
 Kimisi kurt, kimisi koyun olup Karaman
 Gücü yeten kişiler dört yanından alıp yer
 Doyar haramilere işte hun olup Karaman
 Acep hayal mi idi kanı şu hoşluklar
 Dağıldı sanki bu gün bir oyun olup Karaman
 Hak'un inayeti rahmi meğer yetiştime ki
 Mahal olamadı himmette dûn olup Karaman
 Ki rahat olaydı ber karar-ı sabık hoş
 Emimi adl ile yine bütün olup Karaman
 Hakiki eydür ilâhi inayetün gözedür
 Felek gibi ki seraser oyun olup Karaman

II

Yıkılıp şehirler sarayları gör
 Oldu evvel gibi yabanlık
 Haslet-i Hafız-i ibadullâh
 Görün olaydı niğehbanlık
 Halkı zulmü ile tarımar iden
 Anlar oldu zehi cihanbanlık
 Karamanlığını komaz Karaman
 Gitmiş ola ki İbn-i Osmanlık

¹⁵ Hücum etmek, saldırmak. Bu mısradaki bir eksiklik var, hem vezin tutmuyor, hem anlamını çıkaramadım.

Gazilik garete mübeddel oldu
Divlik oldu hem müslümanlık
Bereket buluna mı bir sürüde
Ki ana kurt ede Çobanlık

*

II. Beyazıt'ın 886/1481 yılında tahta geçmesinden sonra Baba Yusuf'un oğullarına verdiği bir "nişan" ve "misal" vardır ki burada Fatih'in Baba Yusuf'a vermiş olduğu Aksaray'a bağlı Danişmentli mezraasının hisse-i malikanesi ile Geleşüle adlı köyün malikhanesi, Kürtler köyünün malikhanesi, Kızılhayath'dan 3 parça yer ve bir parçası da Mürşidüssalîkîn Baba Yusuf'un mülkü imiş.

Baba Yusuf, bu söylenen yerleri Fatih Sultan Mehmet'in tevkii ile tasarruf ediyorken, şeyh bunu oğullarından şeyh Evhadüddin ile şeyh Safi'ye vakfetmiş. Vakfiye yazdırılmış, II. Beyazıt'a arzedilmiş, o da bunların hepsini mukarrer ve müsellemler tutmuş. Adı geçen vakıflara eskiden olduğu gibi vakfedenin şartları gereğince sarfetsinler diye bu "nişan"ı cemazulânın ortasında 886 yılında (Temmuz 1481'de) yeniden vermiş.

- 1 بايزيد بن محمد خان المظفر دائماً
- 2 نشان همایون و مثال میمون انفذه الله تعالى الى يوم يبعثون حکمی اول درکی
- 3 آقسرای توابعندن مزرعة دانشمندلونك حصه مالکانه سی وکله کله نام قریه نك
- 4 مالکانه سی وقریه کورتلر مالکانه سی وقرل خیا طلودن اوچ قطعه یز و بر پاره
- 5 داخی مرشد السالکین شیخ بابا یوسف ادام الله برکات انفاسه الشریفه نك ملک اچوک مرحوم
- 6 و مغفور و مسعود و مبرور بابام سلطان محمد خان طاب ثراک توقيع شریفیه تصرف ایدرایکن اولادندن
- 7 شیخ اوحدالدین و شیخ صفی خدمتترینه وقف ایدب و قفیه یازدیرمشش بکا عرض اولندی
- 8 بنداخی مقرر و مسلم دو قتب بو حکم عالم آرای و یر دم و بیوردم که ذکر اولان اوقاف بر قرار
- 9 سابق وقف اولپ مذکورلر شرط واقف موجبذجه و قفیت لرینه تصرف ادب محصوللرین
- 10 مصارف لرینه صرف ایلیالر اول بابده هیچ احد بوجه من حوالوه مانع و دافع اولپ تدخل
- 11 قلمیه و تعرض دکورمه، شیله بلالر، علامت شریفه مطالع قلانلر مضمون محقق بلب اعتماد
- 12 قلالر، تحریراً فی اواسط اول الجمادی سنة ست و ثمانین و ثمانمائه بروسه

Görülüyor ki Osmanlılar ile Baba Yusuf arasında içli bir dostluk mevcuttur. Belki bundan ötürü şairimiz, Karaman ili hakkında yazdığı manzumede Osmanlılara dil uzatmamaktadır. Ancak Karamanlıların

kahramanlıklarını elden bırakmayacaklarını açıkça bildirmekte, buna karşı Osmanlıların da geri durmayacaklarını anlatmaktadır.

*

Karaman - oğulları hakkında 4 üncü ağıt Aynî (عینی) adında olup aslen Horasan'ın Termiz¹⁶ şehri ahalisinden, Hazret-i Hüseyin'in torunlarından olan bu kişi, Konya dolaylarında mı doğdu, yoksa kendi memleketinde doğup Karaman illerine mi geldi bilmiyoruz. Türkçeyi, Arapçayı Farsçayı çok iyi kullanmaktadır. Şimdilik tek divanı Konya'da Mevlâna türbesindeki kitaphıkta No: 2420 'de kayıtlıdır. Karaman-oğlu tarihi ile Cem Sultanın yaşayışı hakkında çok değerli bilgiler vermektedir.

Karaman-oğlu Kasım Bey'in Fatih'in ölümü üstüne cülûs ettiğini, Aynî'nin şu Farsça tarihinden öğreniyoruz :

ای دل اکنون هر تاریخش بگو ای مکین دین و دولت مرچبا

Yani, ey gönül! şimdi onun tarihi için: Ey din ve devletin mekini merhaba (diye söyle) demektedir.

Sultan Kasım, gerçi Karaman tahtına, atalarının yerine oturuyor, fakat 2 yıl sonra gözlerini yalancı dünyaya kapatıyor. Şairimiz bu acıyı öyle bir dille kaleme almış ki Baki'nin Kanuni'ye Kemalpaşazade'nin Koca Selim'e yazdığı ağıtlar kadar güzeldir. Şimdi onu olduğu gibi, ilk defa olarak Türk dilinin güzel bir örneği olarak sunuyorum.

Karamanoğlu Kasım Bey için Ağıt

Ey diriga kim cihan zulmin begayet eyledi
 Halkı âlem baş açıp andan şikâyet eyledi
 Kılmadı nuşin revan döktü neşat âbın felek
 Mülk-i Yunan bezminin nuşin melâlet eyledi
 Duni himmettir deni dünya-yı dun devlet deyu
 Virdüğü derd ü inâ adın inayet eyledi
 Yıktı dar u devletin mülkü Karamanın diriğ
 Çarh-ı zalim zulmedip yine adavet eyledi

¹⁶ Termiz: Orta - Asya'da Buhara Hanlığının güney kısmında, Ceyhün nehrinin kuzeyinde olarak, adı geçen ırmağın kollarından Kızılsu (Surhap) kıyısında bir küçük kasaba olup, Buhara'nın 380 kilometre güneydoğusunda Belh şehrinin 80 kilometre kuzeydoğusundadır. İslâm uygarlığı devrinde büyük, şöhretli bir şehir olup, Ulu bilginlerden bir çoklarının doğum şehridir. Cengiz Han tarafından büsbütün yıkılıp öğrenleştirilmiş, sonradan onarılmış ise de eski parlaklığını bir daha bulamamıştır. (Ş. Sami, *Kamusül-a'lâm* C. III, s. 1644).

Her gören ağladı ol meşhudu görmeyen dahi
 Her kişinin gözleri ana şahadet eyledi
 Kanı ol lutf-i saadete ki eyleye bizi sait
 Yirine anın felek kahr-i şakavet eyledi
 Kâbe-i ömrün ecel yıktı tavaf oldu haram
 İllere şimdengerü kabrin ziyaret eyledi
 Çünkü Sultan Kasım'ın nazik teni oldu turap
 Vaktıdır şimdengerü mülk-i Karaman ol harap

Bülbüla gül soldu, çün hasret demidir âh-u vâh
 Vuslat-ı gülşen geçip firkat demidir âh-u vâh
 Lûtfun eyyamı geçip kalmadı âlemde safa
 Dünyada şimdengerü mihnet demidir âh-u vâh
 Ağlan ey yârân-ı mahrem işbu demde yar için
 Ağlamakta gözlere himmet demidir âh-u vâh
 Şerbet-i naliş içen ehli Karaman zâr olup
 Ger içerse yâr olan şerbet demidir âh-u vâh
 Kondu ray-ı rahmete bu bed zamandan nokta çün
 Rahmetin devri geçip zahmet demidir âh-u vâh
 İttisal-i cennete can verdi rişvet şah olan
 Hasretâ, derdâ bu gün rişvet demidir âh-u vâh
 Kafiler-salar-ı iklim-i Karaman göç idip
 Kârbân-ı ruhuna rihlet demidir âh-u vâh
 Serv-i Yunan bağının düştü dükendi kalmadı
 Ey diriğa nidelim killet demidir âh-u vâh
 Ol ümidin firkatı her göz yaşın hûn eyledi
 Kendü yoğ oldu vü halkı dahi mağbun eyledi
 Hane-i âl-i Karaman ey diriğ oldu harap
 Kandı zehr oldu vü lutfi kahr anın su-yi serap
 Çün sütun-i hayme-i şahinşehi düştü yere
 Çetr-i şahî düşse dan mı münkati' oldu tınap¹⁷

¹⁷ Çetr-i Şahi, gerek Asurluların, gerek İrânlıların, meselâ Dara'nın Bihsütun (Bisütun) örenindeki mermer üzerine kazılmış rölieflerinde şemsiye gibi başına tutulan bir gölgelik vardır ki Selçuklularda Çetr-i Sultani diye anılırdı. Bu gölgeliğin kumaşı siyah renkte idi. Üzerinde ukap yani karakuş işlenmişti. Şimdi bu gölgelik Fas Sultanlarında hâlâ kullanılmaktadır. Osmanlılarda yoktur. Ben şair Avnî'nin bu sözünden Karaman-oğullarının da tören günlerinde başlarına Çetr tutulduğunu anlıyorum. "İp koptu, padişahın çetri yere düşse bu şaşılacak şey değildir" diye yazmasından "karalar giydi ukap" demesinden, Selçuklularda olduğu gibi Karamanlılarda da karakuş şeklinin çetr'in üstüne işlendiğini anlamını çıkarıyorum.

Bâz-ı devlet yoldu bâlin andelip efğan ider
 İner kumru anınçün karalar giydi ukap¹⁸
 Dil delindi ney biği efğan ile kad oldu çenk
 Göz yaşın seyl eyledi sinesi derddin rebap
 Döktü eşki germ şepnem vurdu ah-i serd-i subh
 Mûyeger oldu anınçün ra'd-ü ağladı serap
 Hâk-i mülke kodu ser serverliği terk eyledi
 Olki elkabında derlerdi anın malik rıkap
 Kimse derde etmesün derman için dahi sual
 Kimseden gelmez dahi dünyada bir şâfi cevap
 Ol ruhu ferruh elinden gitti fil-u ferzevat
 Uttu şatrançm ecel oldu diriga şah mat

Ağlasun ol şah için iklim-i Yunan ağlasun
 Taht-u baht-u devlet-u mülk-i Karaman ağlasun
 Çün bozuldu haşmetin ârâyişi vü âyini
 Şah-ı bezm-i saltanat yoğ oldu divan ağlasun
 Çaha saldı Yusufi kardeşleri gadr eyleyip
 Çaha mihnet irdi idik sırr-ı Ken'an ağlasun
 Ol mubariz çün ecel cenginde düştü toprağa
 Ol bahadır han için her merd-i meydan ağlasun

¹⁸ Ukap, "karakuş" demektir. Anadolu Selçukluları padişahının çetr kumaşının üzerine karakuş resmi işlenmişti. Anadolu Selçukluları Bağdat Abbâsî Halifelerine saygı olmak üzere çetrlerinin kumaşını siyah renkte dokurlardı. Çünkü Abbâsîlerin bayrağının boyası kara idi. II. Keyhusrev zamanında Sadettin Köpek adında, it yaratılışlı bir vezir, bu rengi değiştirmek istedi, fakat başaramadı.

Yalnız Karakuş resmini hangi boyakla yapıyorlardı, kara üstüne kara gözü çekmediğine göre herhalde başka bir boyakta idi.

İbni Bibi şöyle der :

وسلطان رابافسون بر آن داشت که لون سیاه چتر را بازرق مبدل کردانید تا بحضرت
 خلافت خبر رسد که سلطان روم از شعار آل عباس عار داشت و چتر خود را از رنگ
 از رنگ ایشان عاری کردانید تا اگر فیما بعد نیر مکیدت او بد غرض مطلوب آید این
 بهانه را عکازة اعتذار سازد. (Muhtasar Selçukname, c. IV., s. 215)

Köpek, sultanı o kadar büyülemişti ki : Saltanat (çetr) inin siyah rengini bile değiştirmek, onu yeşil renge çevirmek istemişti. Bu teşebbüs haber alınca güya Rum diyarı sultanının Abbas Oğulları geleneğinden utanacağı ve bu utanma neticesi olarak hükümdarlık alâmeti olan çetri Abbâsîlerin siyah renginden kurtararak maviye çevirmek istediği halifenin kulağına kadar ulaştırılmıştı. Eğer bundan sonra Köpek'in hiyle ve fasat oku amacına erişseydi bu bahaneyi bir mel'anet desteği yapacaktı.

Ayn-ı âlem görmez oldu çün ruh-i handanını
 Dide-i dünya anıçün oldu giryan ağlasun
 Zülf-ü çeşm-ü hadd-ü hattı nevbaharın bozdu ecel
 Sümbül-ü nergis anın çün verd-ü reyhan ağlasın
 Çün cidar-ı ömrü yıktı şol ser-ü saman-ı ceyp
 Hanımanı her muhibbin oldu viran ağlasun
 Gördü zülmün alemin hayfa ki dade ermedi
 Nâmurat etti anı dünya murada ermedi

Şol serir-i saltanatta ser olan server kanı
 Leşker-i Yunan safında sadr olan safder kanı
 Oldu ma'dum ol Huma âlemde zallı kalmadı
 Ol cihan simurgunun balindeki şehper kanı
 Nevbahar-ı hüsnünü tezyin eden şol iki gül
 Soldu mu noldu görünmez oldu ol abher kanı
 Çıktı Ye'cuc-i belâ Mec'uc-i gam etti hücum
 Def-ü refi çaresi ol sedd-i İskender kanı
 Can-ü dil şimdengeru şad olmasun gitti neşat
 Serbeser bu illeri şadan eden gamhar kanı
 Nevha nevha irmedi tufan belürdi kanı fülk
 Badban çâk-i giriban itti vü lenger kanı
 Fekk-ü hetk oldu künûz-i mülk-i Yunan ey diriğ
 Bu tılısma ol müekkel ejdeha peyger kanı
 Hasreta oldu bugün sultan Kasım sana hayf
 Fasl-ı ömründe kamu oldu şita âvan-ı sayf

Münhasif oldu ecel burcunda ol âlemde mah
 Pîrdir mihnet şebinde ger cihan ola siyah
 Ata binmesün kılıç kuşanmasun Mirrih hiç
 Şah gitti ref oldu dünyadan resm-i sipah
 Din Zuhal evcinden insün Müşteri yassun keman
 Defterin tir-i felek şimdengerü itsin tebah
 Mah-ü Zühre cübbesin-ü çadırın çâk eylesün
 Afitab-ı haveri vursun yere zerrin külâh
 Yile vardı çün saadet hirmeni vü kehkeşan
 Sümbüle ambarını vakti dürür doldursa kâh
 Ey utanmaz çarh aldın illerin şahın dahi
 Kangı yüz-ü göz ile halka idersin sen nigâh

Rahmetül-muksit tevarih içre oldu tarihi ¹⁹
 Matem-i Âşûr içinde yine matem oldu âh
 Mağfîret eyyamıdır Âşurun eyyamı yakın ²⁰
 Şüphe yok mağfur ola canında anın her günâh
 Fülk-i Yunandan ziyaret resmi mahvoldu diriğ
 Devleti gitti saadet ismi mahvoldu diriğ

Çün türab-âlûde oldu kahraman-ı mâ-i tiyn
 Nar-i firkat can-u diller bezmine oldu karin
 San Süleyman şimdi gitti mülke div oldu salit
 San Skender şimdi öldü kalmadı hükme nigin
 Ey azizan çün amel ağlamağuş efganımış
 Her kim etti buldu lâbüt ni'me ecrül-âlemîn ²¹
 Ağlamaktan "Aynî" çünkim çare yok şimdengerü
 An dua-yı hayr'la anı vü olmagıl hazin
 Ruhunu yad eyleyüp şad eyle oku Fatiha
 Var ümit Allaha kim âmin ede Ruhul-Emin ²²
 Çünkü dünya darinü taht-u sarayın itti terk
 Kasr-ı cennet ahirette ana olsun şehnişin
 Meclisi cennât ola anın şarabı hem tahur
 Sakisi Haydar ola anın bikâsin min main ²³
 Ravza-i ridvan açılson mevziinde daima
 Madcanda munisi olsun hemişe hur-i iyn ²⁴
 Cisminin olsun makamı Ravza'i Cennat-ı adn
 Canının olsun şefî Rahmeten-lil-âlemin ²⁵

¹⁹ Maide مائده suresi 46 ncı âyet : eğer hükmeder isen adâletle hükmet, Allah âdilleri sever فاحكمم بينهم بالقسط ان الله يحب المقسطين

²⁰ Demek ki 888 yılının ilk ayı olan Muharrem'in 8. günü ölmüştür. Zira Aşure günü Muharrem'in 10. gününe raslar.

²¹ Ankebut عنكبوت suresi, âyet 58: iyi iş işleyenlerin mükâfatları ne güzeldir. نعم اجر العالمين

²² Şura شورى suresi, âyet 193: نزل به روح الامين onu "Ruhul Emin açık olan" Arap dili ile indirmiştir.

²³ Saffât صافات suresi, âyet 44: etraflarında, şarap pınarlarından dolu kadehler ile dolaşılacak. يطاف عليهم بكأس من معين

²⁴ Matcağ مضجع burada kabir demektir, şu halde, kabrinde, eldokunmamış inci gibi iri kara gözlü Hûriler, onun dostu olsun" demek istiyor. Vakıa واقعه sure-sinde 21, 22 ve 23 ncü âyetler şöyledir : وحوور عين كأمثال اللؤلؤ المكنون

²⁵ Bu son beytin anlamı şöyle olur :

"Cisminin makamı adn عدن cennetlerinin bahçesi olsun, Rûhunun şefaatacısı -âlemler için rahmet olan- Peygamberimiz olsun." جنات عدن Kur'an da çok geçer.

R E S İ M L E R

- 1 — Baba Yusuf-i Hakiki'nin Karaman redifli gazeli, asıl nüshadan fotoğraf
- 2 — Baba Yusuf-i Hakiki'nin türbesi ile dolayı.
- 3 — Baba Yusuf'e II. Beyazıt tarafından verilen beratın aslı (şimdi ailesi elindedir)
- 4 — Karamanoğlu İbrahim Bey'in Karaman'da imaret yanındaki türbesinde bulunan kabirlerin eski hali.
- 5 — Aynı kabirlerin kazma ile kırıldıktan sonra şimdiki hali
- 6 — Pîr Ahmet Bey'in Kayseri'de İçkale'deki tamir kitabesi (bu resim hiçbir yerde yayımlanmamıştır).
- 7 — Çetr, Türk padişahlarının başlarına tutulan gölgelik, Firdevsi'nin *Şehname*'sinden alınmış bir minyatür.
- 8 — Başında iki tane boynuz bulunan İskender-i Zülkarneyn olup onun başına Çetr tutulmaktadır. *İskendername* *

9 — Konya Mevlâna Müzesinde bulunan Karamanoğlu Halil Yahşi Bey b. Mahmut Bey b. Karaman Bey'in okuması için yazılmış bir Kur'an-ı Kerim'in başında bulunan süslü kitabe olup 714/1315 tarihinde Konya'da Yusuf oğlu İsmail adında bir kâtip tarafından yazıldığını bildirmektedir.

- 1 — هذا المصحف 2 — الكريم عظيم الله 3 — برکتہ واعلیٰ برہانہ برسم قرأۃ الامير المعظم 4 — العالم العادل المؤيد المنصور المظفر المجاهد 5 — المرابط نصرۃ المجاهدين قامع المتمردین 6 — عون الغزاة مبيد الطغاة ملجأ الضعفا ملاذ المساكين مربی العلماء معين السالكين شجاع الدولة والدين غياث الاسلام 8 — والمسلمين اخو الملوك والسلطين همايون حسيب 9 — نسيب جهان خليل بن محمود بن قرمان نصره الويته 10 — وايد دولته كتبه العبد الفقير اسمعيل بن يوسف 11 — في شهر سنة اربع 12 — وعشر وسبعائه بمدينة قونيه 714/1315

Karaman padişahı Halil Yahşi Bey hakkında tertip edilen bu kitabede geçen sözler Selçuklu, Osmanlı hükümdarları için âdet olan tarzda olmayıp, anlaşılın o zamanlar daha ziyade Mısır'daki Kıpçak Türklerine yazılanlar şeklinde imiş;

10 — Aynı Kur'anı Kerim'in son sayfası, burada Muavazateyn'in sonu ile yine Kur'an-ı Kerimden olan En'am suresinden ayet 161

- 1 — وتمت كلمة ربك صدقاً وعدلاً 2 — ولا تبدل لكلماته و هو السميع العليم

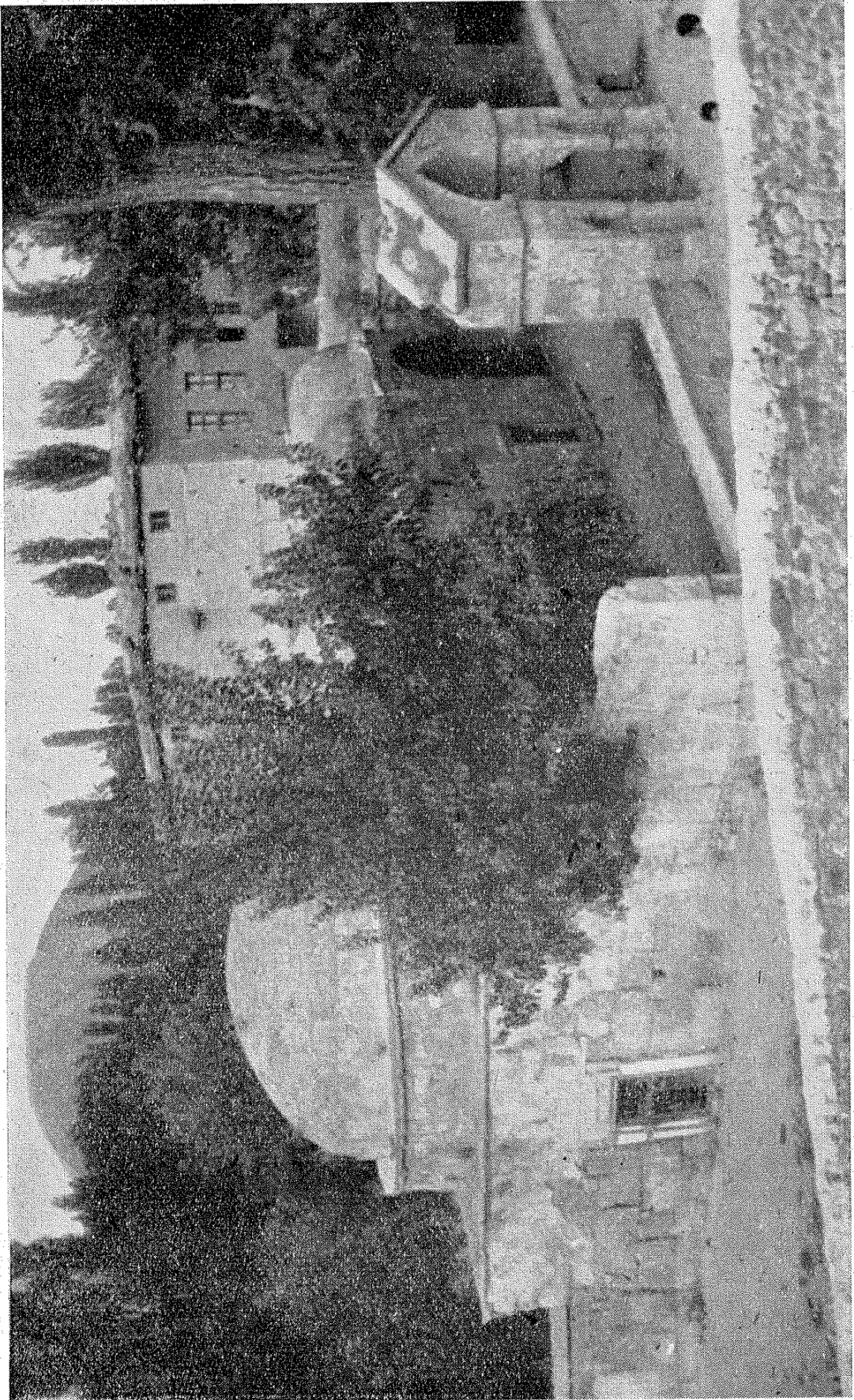
“Rabbiyin sözleri (Kuran-i Kerim) gerçeklikte, adalette tamamlanmış, en sona erişmiştir; Onun sözlerini değiştirecek hiçbir kimse yoktur, O semî'dir, hakkıla âlimdir.

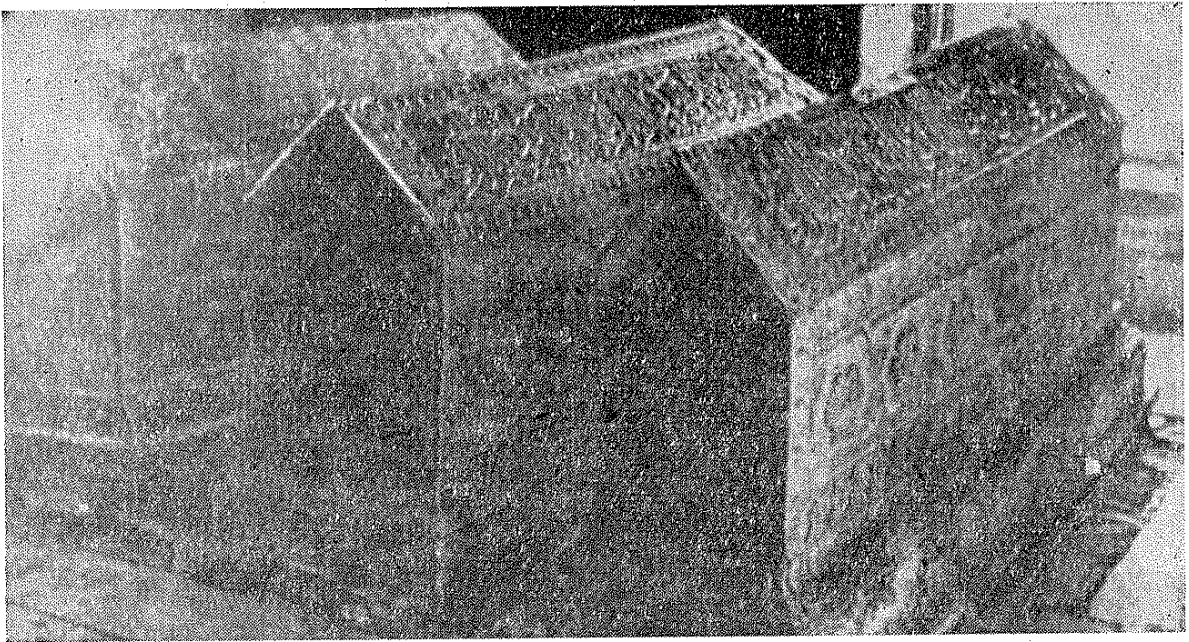
Âyet'ten sonra Kuran-ı Kerimi tezhip eden, süsliyen tezhipçi kendisini Konyalı Gazi oğlu Yakup diye takdim etmektedir. Hattatı gibi bunun da kim olduğunu bilmiyoruz.

- 1 — ذهبه 2 — و رصعه 3 — يقوب بن غازي القونوي 4 — و فقه الله 5 — تعالى

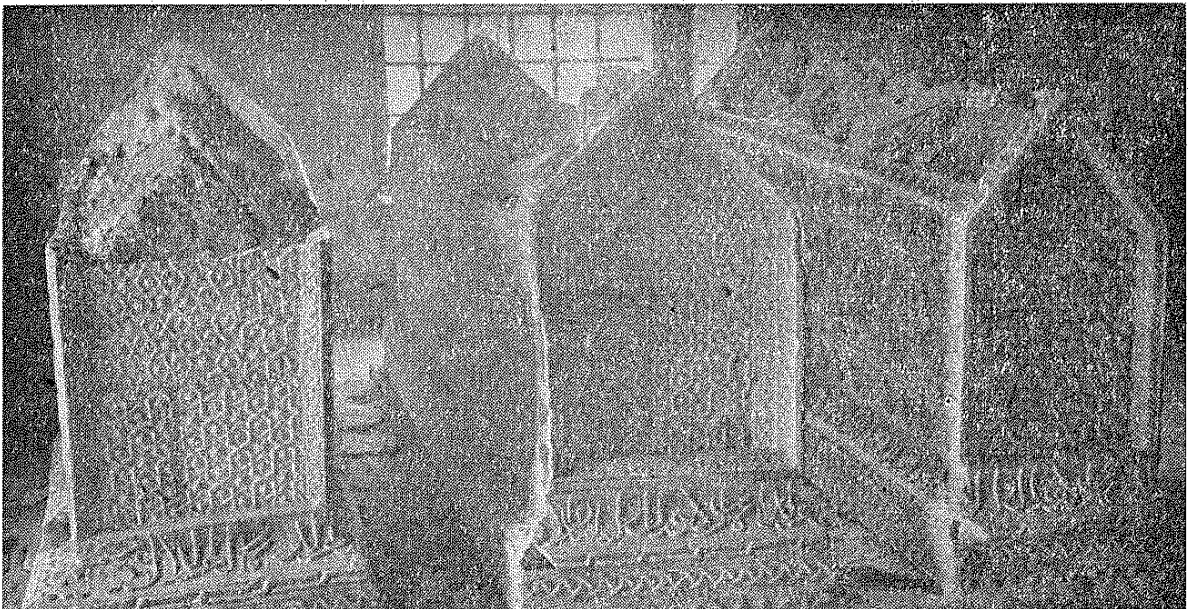
* Persian Miniatures isimli Spring House, Spring Place, London N W 5 kitabın 13, 23 üncü minyatürlerinden alınmıştır. Bu eser Czechoslovakia da basılmıştır.

<p>انراحوال و ولايت</p>	<p>در عرض نياز و شكايه</p>
<p>بفلاک سرشراوش تراکون اولوب قرمان</p>	<p>القدر نزلک تبارک زبون اولوب قرمان</p>
<p>اکبارلوش قوکلر غرخون اولوب قرمان</p>	<p>بوج غلامه درون حنائی جود خکب</p>
<p>دیننده ز او کز صنگه اولوب قرمان</p>	<p>تو بیا اولدک کتکه آلتیه</p>
<p>تویومر قویج سگان بی کور</p>	<p>نه کتک ایزن تیر قیسمتی جینس</p>
<p>ارزد که قشونوز وفون اولوب قرمان</p>	<p>اگرچه کوبه دینک بوجیله کین</p>
<p>کلر اولوب قرردی که تون اولوب قرمان</p>	<p>نه بیل فلک سلاحه نه کینه اضلاحه</p>
<p>تیسراوش بقدری سنون اولوب قرمان</p>	<p>نه قلده عالی کامل نه مرد صاحب دلی</p>
<p>کیر قز کبسی قون اولوب قرمان</p>	<p>بری بوز قو اولدی بفلاک بی اولدی</p>
<p>تیر کوراملره اشد خون اولوب قرمان</p>	<p>کچون کینلورن بیدونه آلت بید</p>
<p>طفلاک صنگه نکلن ترلویق اولوب قرمان</p>	<p>عجب خیال میدی قنی شوخ و شاد</p>
<p>کحل اولامد حوکل دون اولوب قرمان</p>	<p>حکله عنائی ریحی مکر بیستما که</p>
<p>ایمیر عدله پینه سنون اولوب قرمان</p>	<p>که ایشک اولورن تیراز سانی خوش</p>
<p>فلک کبی که سراسر عیون اولوب قرمان</p>	<p>حقیقی آیدر الهی عنائیک کن در</p>

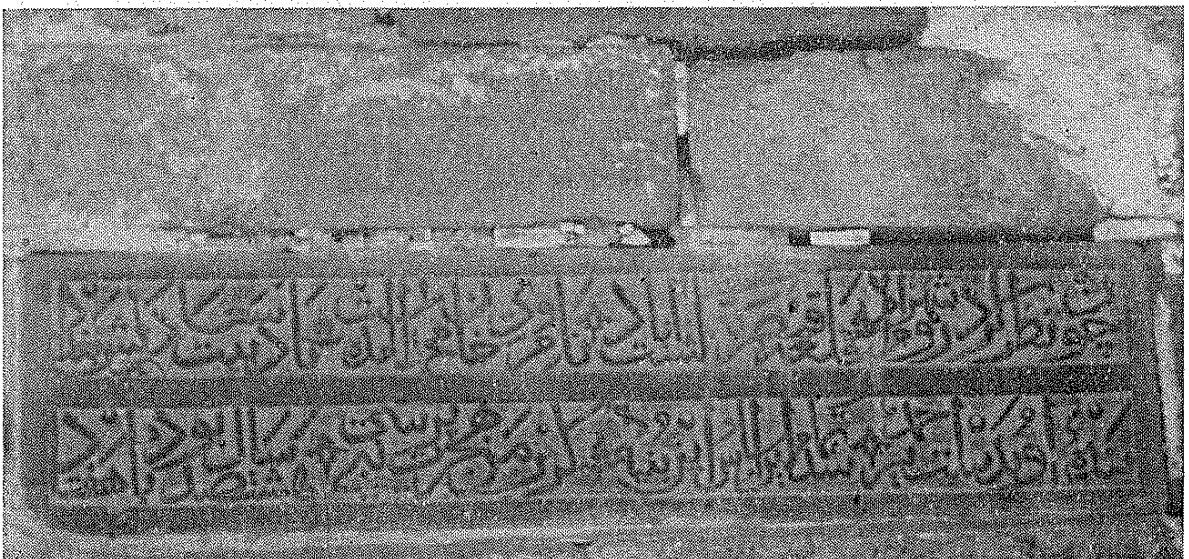

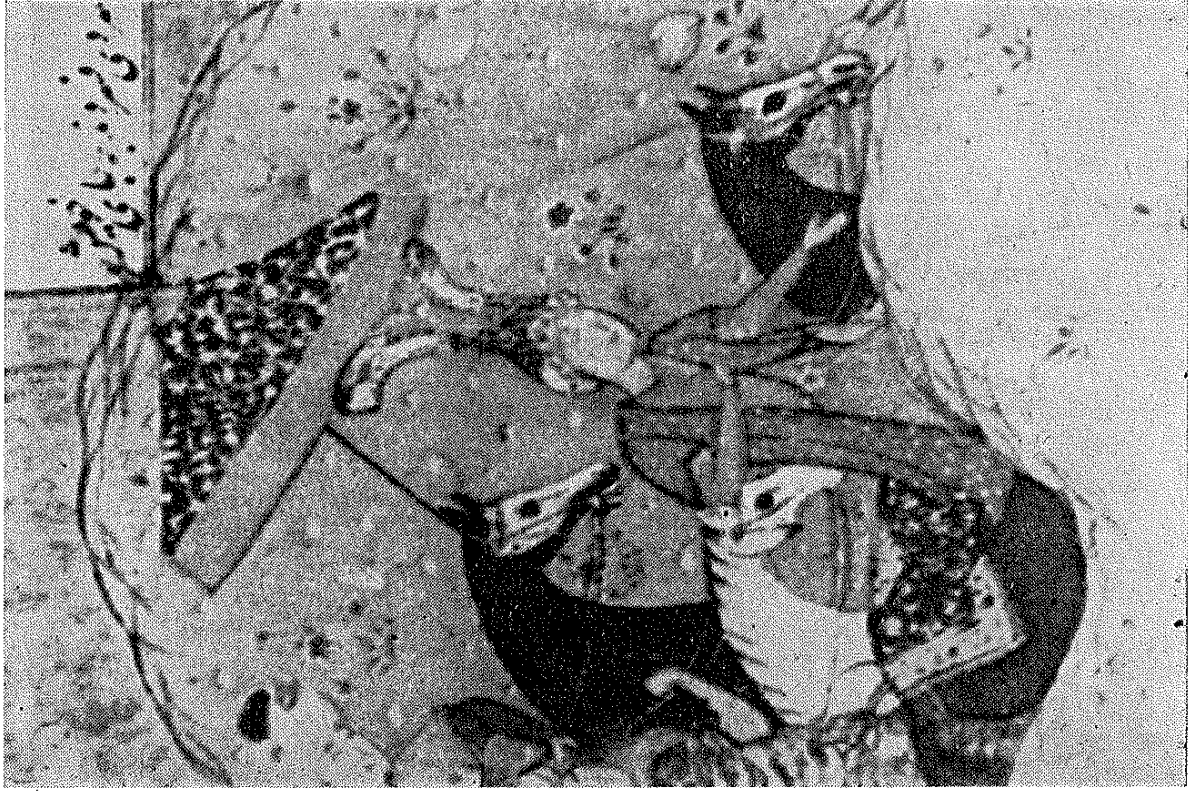
4

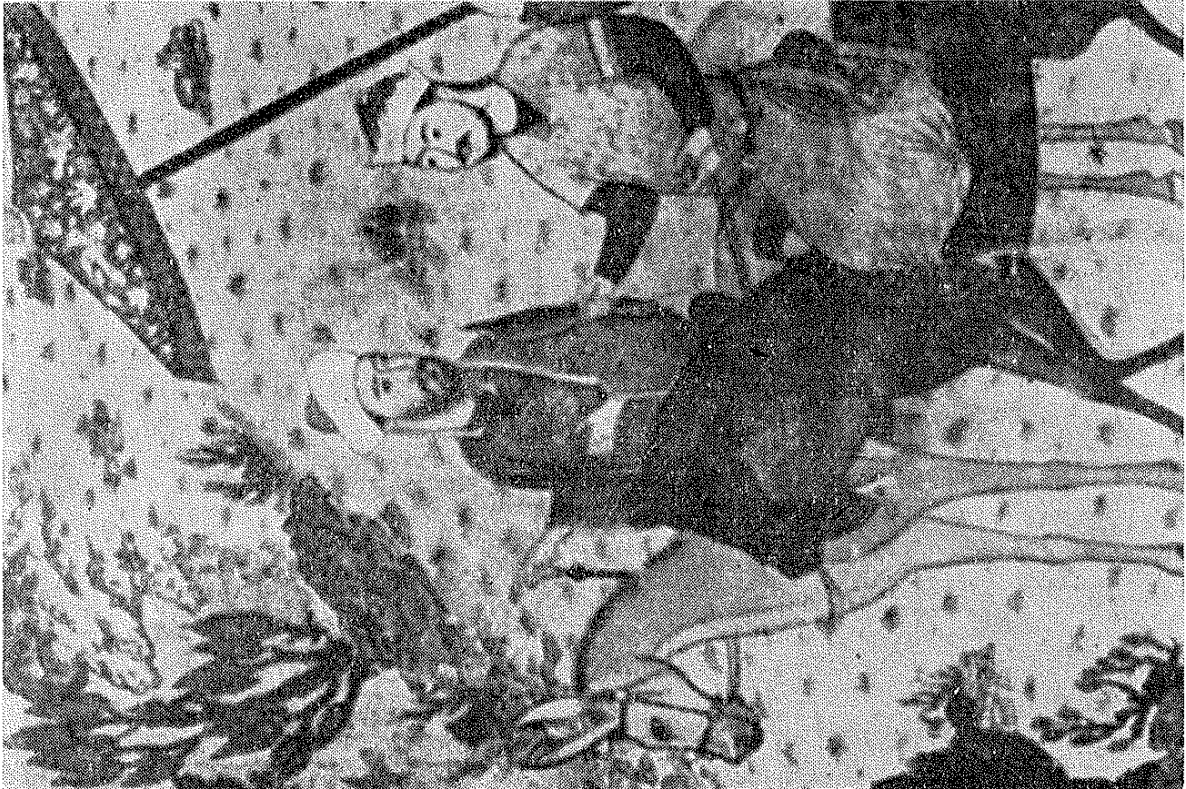
5

6

8

7

